

Д. М. Русак,

д. е. н., доцент, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0001-6603-0761

Н. В. Резнікова,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0003-2570-869X

О. А. Іващенко,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ORCID ID: 0000-0002-8490-778X

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.13—14.5

ФІНАНСОВІ, БОРГОВІ ТА ВИРОБНИЧІ ВЕКТОРИ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЦЕНТРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СИЛИ: ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА ТА КИТАЙ В МІЖНАРОДНОМУ РУСІ КАПІТАЛУ

D. Rusak,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

N. Reznikova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Ivashchenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics and Management of Foreign Economic Activities, National Academy of Statistics, Accounting and Audit

**FINANCIAL, DEBT AND PRODUCTION FACTORS OF DEVELOPING COUNTRIES'
INTERDEPENDENCE IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF NEW CENTERS
OF ECONOMIC POWER: LATIN AMERICA AND CHINA IN INTERNATIONAL CAPITAL FLOWS**

Позиції в міжнародному поділі праці країн, що розвиваються, зазнають поступових трансформацій, хоча й в самій групі цих країн загострюються асиметрії економічного розвитку, що й впливає на відмінності в набутті країнами ознак м'якої сили. Здатність впливати на систему міжнародних економічних відносин, зокрема на міжнародний рух товарів та послуг, міжнарод-

ний рух капіталів, залежить не лише від наявного виробничого та фінансового потенціалу, але й від здатності впливати на міжнародну економічну політику і набувати нових порівняльних переваг. Позиції Китаю як донора прямих іноземних інвестицій неухильно зростає, що й було продемонстровано шляхом порівняння позицій Китаю на ринках країн ЛАКБ порівняно з такими країнами, як США, Франція, Велика Британія та ін. В статті вирішено ряд задач, зокрема: окреслено ознаки м'якої сили Китаю крізь призму аналізу його міжнародної економічної політики; охарактеризовано місце і роль Китаю на ринку позичкового капіталу країн, що розвиваються; проаналізовано стан платіжного балансу країн Латинської Америки та Карибського басейну задля визначення ролі ПІІ в економічному зростанні країн регіону; визначено місце Китаю як донора прямих іноземних інвестицій в країнах Латинської Америки та Карибського басейну; виокремлено періоди фінансово-інвестиційної співпраці між Китаєм та окремими країнами регіону, що аналізується; визначено роль державних підприємств у здійсненні інвестиційної експансії Китаю; проаналізовано напрями ПІІ Китаю та зроблено акцент на транскордонних злиттях і поглинаннях. За допомогою адаптації концептуальної моделі ОЛІ Дж. Даннінга до аналізу ПІІ Китаю виокремлено чотири типи іноземних інвестицій залежно від стратегії компанії, що виходить на ринки країн ЛАКБ; розглянуто роль уряду та компаній Китаю в прийнятті рішень щодо здійснення інвестування; розглянуто вплив уповільнення темпів зростання національної економіки Китаю на динаміку ПІІ; охарактеризовано країни регіону з позицій привабливості для китайських ПІІ; виокремлено перспективні напрями співпраці між Китаєм та країнами ЛАКБ; визначено китайські компанії-лідери з позицій прямого інвестування в регіон ЛАКБ; виокремлено позиції Бразилії як країни надходжень ПІІ та на її прикладі охарактеризовано прямі іноземні інвестиції Китаю за: 1) вибором країни призначення інвестицій; 2) вибором виробничого сектору; 3) стратегією інвестування; мотивами здійснення інвестицій. В статті наголошено на перспективності ринку цифрових послуг для розвитку співпраці країн, що розвиваються. Аналіз оголошень про нові інвестиційні проєкти дозволив зробити висновок про існуючий потенціал подальшої співпраці.

Positions in the international division of labor of developing countries are undergoing gradual transformations, although the asymmetries of economic development are exacerbating in the group of these countries itself, which affects the differences in the acquisition of signs of soft power by countries. The ability to influence the system of international economic relations, in particular the international movement of goods and services, the international movement of capital depends not only on the existing production and financial potential, but also on the ability to influence international economic policy and acquire new comparative advantages. China's position as a donor of foreign direct investment is steadily growing, which was demonstrated by comparing China's position in the markets of Latin America and the Caribbean compared to countries such as the US, France, UK and others. The article solves a number of problems, in particular: the signs of China's soft power are identified through the prism of the analysis of its international economic policy; the place and role of China in the market of loan capital of developing countries are characterized; analyzed the state of the balance of payments of the countries of Latin America and the Caribbean to determine the role of FDI in the economic growth of the countries of the region; determined the place of China as a donor of foreign direct investment in Latin America and the Caribbean; the periods of financial and investment cooperation between China and individual countries of the analyzed region are highlighted; the role of state-owned enterprises in the implementation of China's investment expansion has been determined; China's FDI directions are analyzed and an emphasis is placed on cross-border mergers and acquisitions. By adapting the conceptual model of OLI by J. Dunning to the analysis of FDI in China, four types of foreign investment are identified depending on the strategy of the company entering the markets of the Latin America and the Caribbean; considered the role of the Chinese government and companies in making decisions on investment; the impact of the slowdown in the growth of China's national economy on the dynamics of FDI was considered; the countries of the region are characterized in terms of their attractiveness for Chinese FDI; promising areas of cooperation between China and the Latin America and the Caribbean countries were identified; Chinese leading companies were identified in terms of direct investment in the LAKB region; the positions of Brazil as a country of FDI inflows are highlighted and, using its example, China's foreign direct investment is characterized by: 1) the choice of the country of destination of investments; 2) the choice of the production sector; 3) the investment strategy; the motives for investment. The

article notes the prospects of the digital services market for the development of cooperation between developing countries. The analysis of announcements of new investment projects made it possible to draw a conclusion about the existing potential for further cooperation.

Ключові слова: ЛАКБ, КНР, прями іноземні інвестиції, транскордонне злиття і поглинання, виробничий сектор, структура національної економіки, платіжний баланс.

Key words: Latin America and the Caribbean, China, foreign direct investment, cross-border mergers and acquisitions, manufacturing sector, structure of the national economy, balance of payments.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічні можливості значно визначаються позицією країни в світовій ієрархії, в якій досить важко піднятися на вищий щабель. Так, у документах ЕКЛАК міститься ґрунтовний аналіз існуючих міжнародних асиметрій розвитку, що, на переконання їхніх укладачів, дає змогу стверджувати: міжнародна економіка є так званою "грою без правил" [1]. На нашу думку, до причин консервування структурної залежності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються можуть бути віднесені: перешкода на шляху до діяльності, пов'язаної з високими технологіями; значні витрати, що обмежують можливості країн, що розвиваються, відкривати БНК; базові фінансові асиметрії, що відображаються в різниці внутрішнього фінансового розвитку та доступу до коштів міжнародного фінансування; макроекономічні асиметрії, що сприяють розбіжностям у рівнях автономії макроекономічної політики та тенденції в країнах, що розвиваються, приймати проциклічну політику через залежність від нестабільного міжнародного фінансування.

З цієї причини економічний розвиток не проходить чітко визначені стадії у межах єдиного шаблону, пов'язаного зі зростанням доходів на душу населення, характерного для розвинутих країн. Економічне зростання сприяє збільшенню рівня доходів на душу населення, здійсненню необхідних структурних трансформацій та запровадженню відповідних макроекономічних та фінансових стратегій, у межах вимог, які визначаються кожною країною світової ієрархії та відповідають внутрішній структурі країн, що розвиваються, які частково функціонують за цими вимогами, а частково за вимогами, визначеними власним історичним розвитком. У цьому саме і полягає принципове розуміння латиноамериканської школи структуралістів, які намагалися довести й оцінити наслідки зростання технологічного розриву і різних економічних структур на двох полюсах міжнародної системи — у центрі і на периферії. Структуралісти стверджували, що виправлення цих диспропорцій спричинить зростання торгівлі, а не її зменшення, а тому пропагували заохочення до зміни структури спеціалізації з боку політичних діячів. Інакше ка-

жучи, суть їхніх переконань може бути інтерпретована відомим висловом І. Крєвіса про те, що "торгівля є служницею зростання, але вона не може покладатися тільки на ринкові механізми" [2, р. 861]. Емпіричний досвід співпраці країн Латинської Америки та Карибського басейну (ЛАКБ) з Китаєм (КНР) засвідчує, що політики по обидва боки розділяють застереження структуралістів щодо причин і проявів руйнівної асиметричної залежності, а тому свідомо прагнуть максимізувати переваги співпраці, при цьому не маючи жодних ілюзій щодо природнього прагнення партнерів до сповідування прагматичної політики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Китайські політики, інтелектуали та вчені прийшли до своєрідного консенсусу, погодившись з тим, що сходження Китаю на світовій арені має бути мирним та реалістичним [3; 4]. Дж. Най ще на початку 1990-их років виокремлював роль "м'якої сили" в стратегії мирного підйому Китаю. Дж. Най зазначав, що сильна "м'яка сила" дозволяє державі досягати бажаних результатів у міжнародній політиці, тому що інші країни готові слідувати за носіями такої сили [5]. Китай впродовж десятиліть послідовно визначає чіткі національні цілі та підвищує свою привабливість для інших держав, хоча, як зазначає Г. Ваккер, Китай не дотримується жодної з "класичних" стратегій, таких як гегемонія, ізоляціонізм, баланс або пристосування, принаймні не в чистому вигляді [6]. З іншого боку, в ході дебатов, організованих в Університеті Цінхуа у 2014 р., американський професор Дж. Міршаймер зазначив, що ризик системної війни для Китаю є неминучим [7], а також, на думку багатьох американських експертів [8], в грі з нульовою сумою Китай зрештою вийде переможцем. Для реалістів міжнародна політика завжди передбачала велику боротьбу за владу, що характеризується реальними чи потенційними конфліктами між державами і всередині країни, а отже застосування сили було можливим у будь-який час [9]. Однак більшість учених визнають, що міжнародна політика Китаю характеризується зволіканням у застосуванні сили на всіх її рівнях — міждержавному, транс-

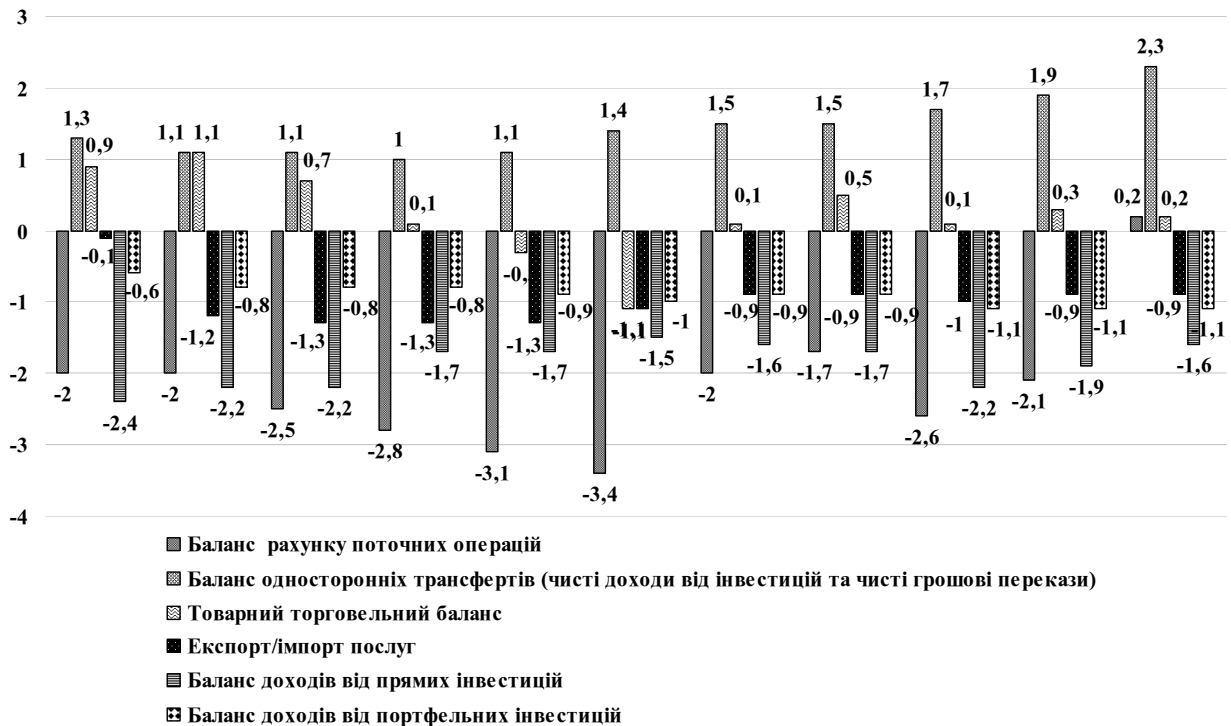

Рис. 1. Поточний рахунок платіжного балансу Латинської Америки та Карибського басейну за 2010—2020 рр.

Джерело: [22].

державному і транснаціональному, але відзначається послідовністю у реалізації стратегії економічного зростання і розвитку [10], в тому числі і за рахунок зовнішньої експансії [11—13].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає в аналізі взаємозв'язків та взаємозалежностей між країнами, що розвиваються та демонстрації їхньої зростаючої потужності в сфері міжнародних потоків капіталу. На прикладі аналізу міжнародної співпраці Китаю і країн Латинської Америки та Карибського басейну в сфері прямих іноземних інвестицій запропоновано: окреслити ознаки м'якої сили Китаю крізь призму аналізу його міжнародної економічної політики; охарактеризувати місце і роль Китаю на ринку позичкового капіталу країн, що розвиваються; проаналізувати стан платіжного балансу країн Латинської Америки та Карибського басейну задля визначення ролі ПІІ в економічному зростанні країн регіону; визначити місце Китаю як донора прямих іноземних інвестицій в країнах Латинської Америки та Карибського басейну; виокремити періоди фінансово-інвестиційної співпраці між Китаєм та окремими країнами регіону, що аналізується; визначити роль державних підприємств у здійсненні інвестиційної експансії Китаю; проаналізувати напрями ПІІ Китаю з акцентом на транскордонних злиттях і поглинаннях; виокремити перспективні напрями співпраці між Китаєм та країнами Латинської Америки та Карибського басейну.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дипломатичний вплив Китаю підкріплюється такими інструментами, як прямі іноземні інвестиції, м'яка

сила, символічна дипломатія та маневреність, тому для країн Латинської Америки та Карибського басейну Китай є важливим стратегічним ринком, що повністю відповідає тенденціям у розвитку глобальної економічної кон'юнктури [14—16]. Для китайських компаній латиноамериканський регіон є великим споживчим ринком для виробленої ними продукції, що нерідко постачається за нижчими порівняно з іншими ринками збуту, цінами, що корегуються із врахуванням купівельної спроможності країн ЛАКБ, яка напряму залежить від кризових процесів, що проявляють себе у регіоні по-різному — кризами платіжного балансу, борговими кризами, банківськими кризами, подвійними кризами, фінансовими кризами та ін. [17; 18]. Тим не менш, М. Сінтра [19] відстоює думку, що така динаміка торгівлі призводить до актуалізації проблеми ресурсного прокляття, яке передбачає, що в довгостроковій перспективі економічне зростання регіону, засноване на експорті сировини, буде підірване.

У лютому 2018 року виконавчий секретар ЕКЛАК А. Барсена наголосила на переконливому аргументі: Китай за останнє десятиліття надав кредит у розмірі 141 млрд. доларів США країнам Латинської Америки, що перевищує обсяг позик, наданий такими установами, як Міжамериканський банк розвитку та Світовий банк (СБ) [20]. Варто наголосити, що в західній науковій літературі та в публіцистичних оглядах фінансування Китаєм країн, що розвиваються, є предметом інтенсивних дебатів і суперечок: деякі стверджують, що кредитна політика країни піддає багато країн, що розвиваються, ризику надмірної заборгованості; інші наголошують на нових можливостях, які відкривають такі кредити. Слід визнати, що аналізу наслідків, які ці контракти можуть мати для країн-боржників, не проводилось з при-

Динаміка вихідних потоків ПІІ КНР в ЛАКБ за секторами

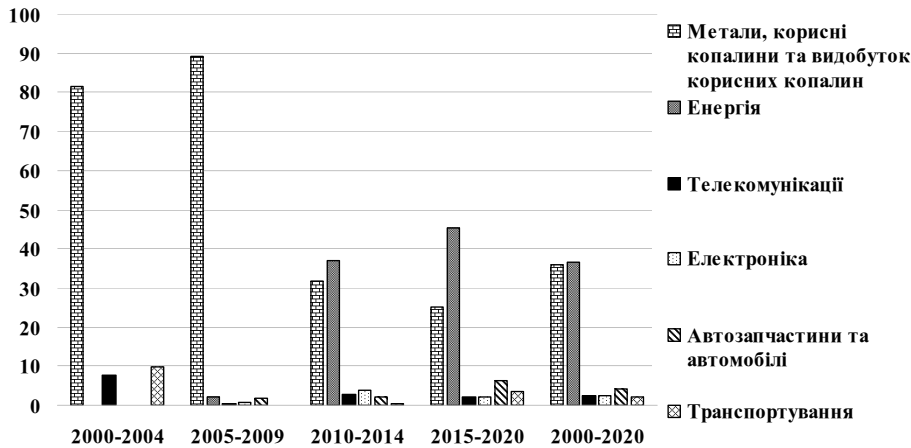

Рис. 2. Динаміка вихідних ПІІ КНР в ЛАКБ за секторами

Джерело: [22].

чини конфіденційності умов позик. Але той факт, що на сьогодні Китай є найбільшим у світі офіційним двостороннім кредитором, і його присутність особливо помітна у країнах з низьким рівнем доходу, де потоки кредитування Китаю перевищують потоки капіталу від багатосторонніх кредиторів, таких як МВФ та група СБ, а також приватних кредиторів, не викликає сумнівів та заперечень. Однак Китай є одним із найменш прозорих кредиторів у світі, коли йдеться про звітність про обсяг та умови його офіційного кредитування. Наприклад, згідно з дослідженням, проведеним С. Хорном, К. Рейнхарт і К. Требешем [21], про 50% кредитів Китаю країнам, що розвиваються, не повідомляється в МВФ або СБ. Одна з причин такої непрозорості полягає в тому, що кредити надаються не лише на двосторонній (міжрядовій) основі, а й через китайські державні підприємства (тому вони не реєструються статистичними управліннями в країнах, що розвиваються, які зазвичай не реєструють кредити між підприємствами). Інша причина такої непрозорості полягає в тому, що китайська іноземна допомога, включаючи кредити, знаходиться під впливом та пов'язана з інвестиційними, торговельними та зовнішньополітичними цілями країни. Двома найбільшими іноземними кредиторами є два китайські державні банки: Експортно-імпортний банк Китаю (Китайський Ексімбанк) та Китайський банк розвитку (СДВ). Обидва перебувають у прямій власності та керуються під контролем Міністерства фінансів та Державної ради. Крім того, China Eximbank є агентством, яке надає експортні кредити уряду, і тому його мандат полягає у сприянні вітчизняним підприємствам за допомогою експортних кредитів. Наприклад, всі контракти China Eximbank і СДВ містили варіанти застереження про перехресне невиконання зобов'язань, яке є звичайним для комерційного кредитування, відповідно до якого кредитор має право розірвати контракт і негайно вимагати погашення у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань щодо інших кредиторів. Аналогічно понад 90% китайських контрактів містили положення, що дозволяють кредитору розірвати договір і вимагати негайного погашення у разі значних змін у законодавстві чи політиці країни-позичальника чи країни-кредитора.

За останнє десятиліття у регіоні ЛАКБ спостерігався дефіцит рахунку поточних операцій (у середньому 2,4% ВВП), тоді як дефіцит доходів від прямих іноземних інвестицій у середньому становив 1,9% ВВП. У 2020 році на рахунку поточних операцій платіжного балансу було позитивне сальдо, обумовлене позитивним сальдо у торгівлі товарами та переказами з-за кордону, а частка відтоку капіталу через доходи від ПІІ, включаючи репатріацію доходів, знизилася порівняно з минулим роком, склавши 1,6% ВВП [22].

Аналіз платіжних балансів країн регіону підтверджує, що період великого динамізму в проникненні китайський ПІІ в регіон розпочався в 2010 році, коли приплив ПІІ з Китаю збільшився до більш ніж 1 млрд дол США на рік і досяг піку, близького до 3 млрд дол США у 2011 році. За таких темпів зростання на Китай припадало 1,6% загального припливу ПІІ в регіон у 2018 році, але його частка все ще була низькою порівняно з традиційними джерелами, такими як Європейський Союз (50%) чи США (22%). Втім враховуючи, що офіційна статистика платіжних балансів фіксує лише капітал, що надходить безпосередньо з Китаю, присутність китайських компаній у регіоні фактично недооцінюється: використання альтернативних джерел даних свідчить про більшу частку китайських компаній.

Буде помилкою безапеляційно звинувачувати китайський уряд у зловживанні регуляторною конкуренцією [23] і вважати інвестиційні проєкти Китаю продиктованими виключно інтенціями уряду. Китайські корпорації, що діють у рамках політичного простору, визначеного урядом, як і раніше, визначають свої інвестиційні стратегії так само, як і компанії з інших країн. Це підтверджує аналіз китайських вихідних ПІІ відповідно до концептуальної моделі OLI Дж. Даннінга, в якій іноземні інвестиції класифікуються за чотирма типами залежно від стратегії компанії (придбання природних ресурсів, стратегічні активи, доступ до ринків або зниження витрат). Ключовим фактором, що визначає китайські ПІІ в інші країни, що розвиваються, є забезпечення доступу до природних ресурсів, певних мінералів і вуглеводнів. Багато китайських компаній базуються за кордоном, щоб отримати стратегічні активи (технології або торгові марки), які було б важко створити в їхній власній країні.

Вплив КНР на зайнятість в країнах ЛА за секторами

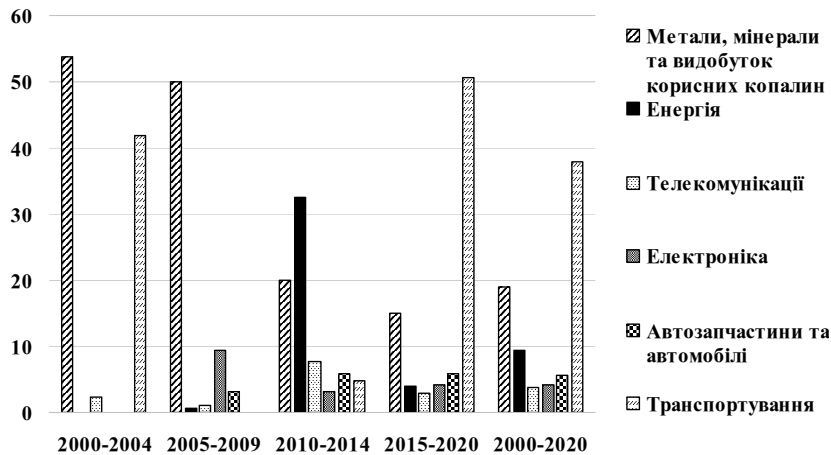

Рис. 3. Вплив КНР на зайнятість в країнах ЛА за секторами

Джерело: [22].

Більшість цих інвестицій спрямовуються до розвинених країн, наприклад, придбання бізнесу персональних комп'ютерів IBM компанією Lenovo або поглинання Volvo компанією Geely. Пошук ринку є найпоширенішою мотивацією для ПІІ у всьому світі, але відносно менш важливий для китайських компаній. Тим не менш, багато виробничих компаній інвестують в інші країни з метою нарощення експорту [24]. Банки та будівельні компанії також намагаються збільшити свою присутність за кордоном, щоб розширити свою прибуткову базу та знизити ризик виходу на внутрішній ринок. Прагнення до підвищення ефективності (або скорочення витрат) ніколи не було важливим фактором для китайських компаній при інвестуванні за кордон, хоча в останні роки зростання заробітної плати в Китаї підштовхнуло деякі виробничі компанії до відкриття виробництв зі створенням робочих місць в інших країнах Азії, а також Африці. Ці фактори стимулювали відтік ПІІ з Китаю протягом більше десяти років, і ця тенденція зберігається, незважаючи на повільніше зростання китайської економіки.

Фактично, уповільнення темпів зростання національної економіки також сприяє збільшенню відтоку ПІІ. Інвестиційні витрати як частка ВВП у Китаї знижувалися у 2014 та 2015 роках, внаслідок чого розрив між заощадженнями та інвестиціями збільшився до 331 млрд дол у 2015 році, тоді як у середньому за останнє десятиліття він становив близько 250 млрд дол США [25]. У попередні роки цей надлишок заощаджень здебільшого спрямовувався на купівлю іноземних активів ЦБ Китаю, оскільки компанії були більш зацікавлені в інвестиціях у Китаї, але в 2015 році переваги змінилися, і відтік приватних інвесторів у купівлю іноземних активів (або скорочення іноземних зобов'язань) були на 673 млрд дол США більшими, ніж приплив приватних інвесторів для купівлі китайських активів [26]. Більшість цих потоків капіталу призначалася для погашення доларових боргів китайськими компаніями, а також портфельних інвестицій, але деякі з них також були у формі ПІІ китайських компаній. Багато китайських компаній зосередилися на своїй міжнародній експансії, оскільки можливість для зростання всередині Китаю зменшуються.

В останні десятиліття потік китайських ПІІ в країни ЛАКБ залишався досить стабільним, але здебільшого концентрувався у Бразилії та Перу та значною мірою обходив інші країни, які отримували ПІІ з таких країн, як Колумбія, Чилі чи Мексика. Аргентина зареєструвала два великі придбання у нафтовій галузі у 2010 та 2011 роках, тоді як інвестиції в Еквадор та Венесуелу, які переважали з 1990-х років, з 2013 року почали скорочуватись. У розбивці по секторах найбільші потоки концентруються у видобувних галузях, але значні інвестиції вкладено й у інші сектори економіки. Близько 90% потоків китайських ПІІ в ЛАКБ в період з 2010 до 2014 року припадало на видобувні галузі. Китайські нафтові компанії присутні у більшості країн-експортерів нафти і газу в регіоні, але посідають лідируючі позиції лише в Перу, де CNPC видобуває чверть нафти в країні; вони є найбільшими іноземними інвесторами в Еквадорі та Венесуелі; в Аргентині — одними з найбільших іноземних виробників із сукупною часткою до 10% видобутку нафти. У гірничодобувну промисловість Бразилії та інших країн ЛАКБ також було інвестовано значні ресурси, зокрема в Перу. У цій країні Chinalco і Minmetals володіють одним великим мідним рудником, тоді як Shougang займається видобутком залізняку з 1990-х років, реалізуючи багато нових проєктів за участю китайських компаній. Китайські компанії несуть відповідальність за одну третину всіх очікуваних інвестицій у гірничодобувну промисловість у Перу, а також реалізують єдиний гірничодобувний проєкт в Еквадорі. Більшість цих китайських компаній зайшли в регіон у 2010 році, коли ціни на мідь, залізну руду та нафту були найвищими. До 2015 року інвестиції у видобувні галузі ЛАКБ (як іноземні, так і внутрішні) значно скоротилися, і китайські компанії також відтворювали ці тенденції. Хоча певні затримки та скорочення масштабів проєктів і спостерігалося в галузі, проте жодна китайська компанія ще не вийшла з великого проєкту, і наприкінці 2013 р. було задекларовано нові зобов'язання у галузі видобутку нафти та у 2014 р. у видобутку міді. Третина китайських інвестицій у регіоні у 2015 р. припадала на сировинний сектор, і у 2022 році очікується подальше зростання обсягу інвестицій. Крім нафти та видобутку корис-

них копалин, відповідні інвестиції також були спрямовані у галузь сільського господарства та рибальства, хоча зареєстровані суми набагато менші. Реалізація деяких масштабних сільськогосподарських проєктів була призупинена після того, як місцеві органи влади та групи громадянського суспільства висловили занепокоєння, що вони призведуть до невідворотних змін в сільських районах. Виробництво приваблює найбільшу кількість інвестиційних проєктів китайських компаній у ЛАКБ, навіть якщо обсяги інвестицій не йдуть у жодне порівняння з обсягами інвестицій, спрямованих у видобувні галузі. Більшість інвестицій у виробництво націлено на зростаючі місцеві ринки, а не на експорт до третіх країн або назад до Китаю. Китайські компанії зазвичай відкривають виробництво після кількох років імпорту своєї продукції з Китаю або для того, щоб наблизитись і краще зрозуміти місцевий ринок, або для того, щоб обійти обмеження на імпорт. Більшість цих операцій здійснюється в Бразилії, яка є найбільшим ринком у регіоні та одним із найбільш регульованих з погляду тарифів, обмежень на імпорт та правил місцевого утримання. Багато заводів збирають компоненти, які та сама компанія виробляє у Китаї, адже питання локалізації на ринках країн ЛАКБ постає як чи не найактуальніше в умовах боротьби із безробіттям та створення нових робочих місць. При цьому залежність від імпортованих компонентів із Китаю є ключовою для багатьох китайських виробничих дочірніх компаній у Бразилії. У 2011 році уряд Бразилії збільшив на 30% податки на автомобілі, при виробництві яких було забезпечено локалізацію менше ніж 65%, внаслідок чого JAC тимчасово призупинила будівництво свого заводу.

Китай був одним з основних інвесторів у Латинській Америці та Карибському басейні з транскордонних злиттів та поглинань: у 2020 році на частку його угод припала найбільша сума. Частка китайських компаній у загальному обсязі злиття та поглинання в регіоні зростає з 1,7% у період з 2005 по 2009 рік до 16,3% у період з 2015 по 2019 рік [22]. Тим часом для Латинської Америки та Карибського басейну відносна важливість Китаю була вищою з позицій злиття та поглинання. На частку державних підприємств Китаю припадало 82% загальної вартості злиттів і поглинань китайських компаній у ЛАКБ в період з 2005 по 2020 рік. В період з 2005 по 2019 рік було реалізовано проєктів на понад 77 млрд дол США в межах проєкту "Пояс і шлях". Так, у період з 2005 по 2020 рік країнам ЛАКБ було надано близько 99 позик на загальну суму понад 137 млрд дол США. Зростання китайських інвестицій у регіоні обумовлено стратегічними рішеннями держави щодо інтернаціоналізації.

Крім державного контролю, ще однією характерною рисою китайських компаній, які найбільше інвестували у регіон ЛАКБ, є їхній розмір. Наприклад, у 2019 році дві компанії, на частку яких припала найбільша кількість злиттів та поглинань у регіоні, увійшли до трійки найбільших у світі за виручкою від продажів. Серед інших компаній: Державна електроенергетична компанія Китаю, в якій працює близько 908 000 осіб; Sinopec, вуглеводнева компанія, в якій працює близько 583 000 осіб; державний конгломерат CITIC Group Corp, який інвестує за кордоном у нерухомість та фінанси,

енергетику та природні ресурси, виробництво, проєктування та будівництво та інші галузі (у регіоні цей конгломерат інвестував у вуглеводні, гірничодобувну промисловість та агрохімію); тільки дві з десяти компаній з найбільшими сумами оголошень про нові інвестиційні проєкти з нуля (НІП) є приватними (Hutchinson Whampoa, гонконгський конгломерат з інвестиціями в портову галузь, нерухомість, торгівлю, інфраструктуру [27], енергетику та телекомунікації, а також Huawei Technologies, один із найбільших у світі телекомунікацій). Деякі з цих компаній також брали активну участь у злитті та поглинанні, і в цьому контексті були зроблені нові оголошення про НІП. З'явилися нові гравці; однак вони, як правило, мали менший масштаб бізнесу та більшу галузеву диверсифікацію. До них відносяться: судноплавні компанії, такі як COSCO; сталеливарні компанії, такі як Shougang Group; компанії, що виробляють обладнання для передачі та перетворення енергії, відновлювані джерела енергії та нові матеріали, такі як Xinjiang TBEA Group; компанії алюмінієвого сектора, такі як Chalco; та компанії автомобільної промисловості, такі як SAIC Motors.

В період із 2005 по 2020 рік у секторі зв'язку 19 компаній оголосили про проєкти: Huawei Technologies, на частку якої припало 47% від загальної кількості проєктів та 63% від загальної вартості всіх оголошень про НІП; Xiaomi, яка становила 21% від числа та лише 1% від вартості проєктів, оскільки вони були націлені на продаж або маркетинг; ZTE, на яку припадало 14% від кількості та 9% від вартості проєктів. Більшість проєктів, оголошених у секторі зв'язку, пов'язані з продажами чи маркетингом, оскільки китайські компанії досягли значної частки ринку в регіоні, хоча найбільші угоди було зафіксовано у тендерах на будівництво інфраструктури. Китайські компанії розширюють свою присутність у сфері телекомунікацій. Це є можливість, але також і потенційне джерело конфлікту через суперництво зі США за лідерство в галузі нових цифрових технологій [28]. Нарешті, у 2015 р. почали набувати популярності проєкти, орієнтовані на відновлювані джерела енергії. Про такі проєкти було оголошено 15 компаніями, при цьому більша частина коштів була спрямована на сонячну енергетику (57%), сектор, в якому Китай посідає дуже потужні позиції, та гідроенергетику (29%). Найбільшим проєктом був проєкт Hydro Global Peru, компанії, створеної китайською корпорацією Three Gorges Corporation та португальською EDP Energias, яка отримала 30-річну концесію на будівництво гідроелектростанції Сан-Габан III. Цей проєкт вартістю 438 млн дол фінансувався Банком розвитку Китаю. Зацікавленість China Three Gorges у створенні гідроенергетичних компаній у регіоні також вплинула на Чилі, де у 2018 році вона придбала бразильську компанію Atiaia Energia. Таке придбання охопило проєкт компанії Rucalhue з будівництва гідроелектростанції з інвестиціями в 240 млн дол США, будівництво якої все ще не завершено. В галузі сонячної енергетики китайські компанії виграла кілька тендерів на будівництво сонячних парків, були й інші проєкти щодо створення дочірніх компаній. Jinko Solar, наприклад, є одним з основних постачальників фотоелектричних панелей у регіоні та має дочірні компанії у Бразилії, Чилі та Мексиці.

ВИСНОВКИ

У період 2005—2019 років Китай опинився на другій позиції після США в якості джерела транскордонних злиттів та поглинань з точки зору залучених ним обсягів фінансування, випереджаючи деяких інших інвесторів регіону, таких як Іспанія, Канада, Велика Британія та Франція. За період 2015—2019 років Китай виборов п'яту позицію серед прямих інвесторів за кількістю оголошень про НІП у регіоні, а вже у 2020 році — четверте місце. Перша фаза інвестиційної експансії Китаю у регіон, що тривала з початку століття до початку 2010 року, характеризувалася інвестиціями у видобуток вуглеводнів, видобуток металів, сільське господарство та рибальство. У 2010 році розпочався поступовий процес диверсифікації напрямів співпраці, коли китайські компанії почали інвестувати в електроенергетику, будівництво транспортної інфраструктури (здебільшого портів) та, меншою мірою, у виробництво, фінансовий сектор та інформаційно-комунікаційні технології. Таким чином, за останнє десятиліття інтереси китайських транснаціональних компаній у регіоні розширилися, а кількість секторів, які отримують інвестиції, збільшилася, і цю трансформацію можна спостерігати насамперед в оголошеннях про НІП. З іншого боку, в розрізі злиттів та поглинань галузева концентрація істотно не змінилася, оскільки такі операції зосереджені здебільшого на секторах, які перебувають у числі пріоритетних у стратегіях інтернаціоналізації уряду Китаю. На додаток до того факту, що дві форми інвестицій (злиття та поглинання та оголошення про НІП) мають різні траєкторії з точки зору кількості секторів, існують також відмінності з точки зору економічної діяльності, на якій вони зосереджені. У період з 2005 по 2020 рік на три сектори припадало 81% від капіталу, спрямованого на злиття та поглинання: електроенергетичні та газові компанії (генеруючі, розподільні та інтегровані компанії), нафтогазові та гірничодобувні. Серед оголошених проєктів на три сектори припадало лише 54% від загального обсягу угод: метали (64% заявленого обсягу в секторі припадало на видобуток, а решта на сталь), автомобілі та автотзапчастини, а також транспортування та зберігання. Відповідно, на металургійний сектор припадає приблизно однакова частка заяв про оголошені нові інвестиційні проєкти та угоди щодо злиття та поглинання. Найбільші інвестиції у видобуток металів та виробництво сталі в Латинській Америці та Карибському басейні були реалізовані за рахунок придбання існуючих підприємств, у багатьох випадках транснаціональних корпорацій. У другій половині 2010-х та у 2020 році видобувні галузі перестали знаходитись в числі пріоритетних. Таким чином, з 2015 р. акцент змістився на придбання компаній з постачання електроенергії, газу та води з акцентом на електроенергії та трьох країнах — Бразилії, Чилі та Перу. Слід акцентувати й на інвестиціях в транспортування та зберігання, фінансові послуги та виробництво, особливо основних хімікатів та агрохімікатів. Щодо металів, то в період з 2005 по 2020 роки китайські компанії оголосили про кілька великих проєктів у гірничодобувній галузі: з 41 проєкту на 10 видобувних підприємств припало 74% від загального обсягу інвестицій. Інші проєкти пов'язані з виробництвом металу, при цьому добувні проєкти (вартістю від 1 млрд дол США до

3 млрд дол США) переважно розташовані в Перу і включають дуже великі підприємства з видобутку мідної і залізної руди.

Інвестиції Китаю в сектор телекомунікацій та високих технологій, обсяги яких останніми роками збільшуються, відображають стратегію цифрової експансії країни та зростання глобального значення її цифрових компаній. Хоча китайські ПІІ в сектор цифрової економіки в регіоні обмежені, присутність китайських технологічних компаній як постачальників в Латинській Америці та Карибському басейні збільшилася саме завдяки контрактам у секторі цифрової інфраструктури в таких сферах, як 5G технології та підводні кабелі, а також у проєктах розумних міст.

Література:

1. Thompson E. Economic Commission for Latin America and the Caribbean. 2021. URL: <http://www.cepal.org/publicaciones/xml/0/21540/lcg2331.pdf>
2. Kravis I. Trade as a handmaiden of growth: similarities between the nineteenth and twentieth centuries. *The Economic Journal*. 1970. Vol. 80 (323). P. 850—872
3. Xuetong Y. The Rise of China and its Power Status. *Chinese Journal of International Politics*. 2006. Vol. 1. P. 5—33.
4. Leonard M. *China 3.0*. London: European Council on Foreign Relations, 2012. 144 p.
5. Nye J.S. *Understanding International Conflict: An Introduction to Theory and History*. [4th ed]. New York: Pearson Addison Wesley, 2003. 275 p.
6. Wacker G. China's Rise: The Return of Geopolitics? 2006. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/117698/2006_Chinas_Rise_E.pdf
7. Mearsheimer J. China's Unpeaceful Rise. *Current History*. 2006. Vol. 105 (690). P. 160—162.
8. Godement F., Kratz A. Explaining China's foreign policy reset. 2015. URL: https://ecfr.eu/publication/explaining_chinas_foreign_policy_reset3001/
9. Резнікова Н., Панченко В. Мінні поля міжнародної економічної політики: як країнам не втратити здатність до розвитку. Київ: Аграр Медіа Груп, 2022. 674 с.
10. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Безпекові та інноваційні важелі економічної стратегії азійських країн: національні інструменти набуття конкурентних переваг в умовах глобальних трансформацій (на прикладі В'єтнаму та Індії). *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8918>
11. Резнікова Н. В., Зварич Р. Є., Іващенко О. А. Експансіоністські імперативи та детермінанти міжнародної економічної політики кнр. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286>
12. Reznikova N., Zvarych R., Ivashchenko O. Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7285>
13. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Національні особливості реалізації політики економіч-

ного патріотизму: В'єтнам та Індія у фокусі дослідження інструментів державного стимулювання розвитку, зростання і досягнення безпеки. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8829>

14. Резнікова Н. В. Економічна кон'юнктура розвинутих країн: навч. посіб. у 2-х ч. Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. Ч. 1. 422 с.

15. Резнікова Н.В., Панченко В.Г., Іващенко О.А. Вплив кон'юнктури ринку рідкоземельних елементів на економічну та енергетичну безпеку держав: перспективи інституційного регулювання ресурсного протистояння й інноваційно-технологічного потенціалу конкурентоспроможної зеленої економіки. Ефективна економіка. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9068>

16. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру і конкурентоспроможність розвинутих країн. Економіка та держава. 2020. № 10. С. 4—14.

17. Відякіна М. М., Резнікова Н. В. Детермінанти кризових потрясінь: макроекономічні виміри. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки: у 3-х частинах. 2013. Вип. 33. Ч. II. С. 96—101.

18. Резнікова Н.В. Проблемы глобальной макроэкономической взаимозависимости. Modern Science — Modern veda. 2016. № 2. P.52—55.

19. Cintra M. A presença da China na América Latina no Século XXI — suas estratégias e o impacto dessa relação para países e setores específicos. 2013. URL: <https://cutt.ly/vLIMi3j>

20. Red ALC-CHINA. Monitor de la OFDI de China en AL y el Caribe. 2021. URL: <http://www.redalc-china.org/monitor/informacion-por-pais/busquedapor-pais/80-america-latina-y-el-caribe>.

21. Horn S., Reinhart C., Trebesch C. China's overseas lending. Journal of International Economics. 2021. Vol. 133. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022199621001197>

22. Peters E.D. Monitor of Chinese OFDI in Latin America and the Caribbean 2021. 2021. URL: <https://dusselpeters.com/344.pdf>

23. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. International Economic Policy. 2020. № 1—2 (32—33). P. 49—79.

24. Резнікова Н.В. Контрактні відносини в стратегіях інтеграції країн в глобальні ланцюги створення вартості. Економічний простір. 2018. № 137. С. 33—46.

25. Estado. Investimento chinês na América Latina e recorde. 2018. URL: <https://economia.estado.com.br/noticias/geral,investimento-chines-naamerica-latina-e-recorde,70002258090>

26. Wheeler H., Klitgaard T. The Turnaround in Private and Public Financial Outflows from China. Liberty Street Economics. 2016. URL: <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/2016/05/the-turnaround-in-private-and-public-financial-outflows-from-china/>

27. Резнікова Н. В., Панченко В. Г., Іващенко О. А. Вплив конкуренції інфраструктурних проєктів США та

КНР на глобальну економічну кон'юнктуру та економічну безпеку країн, що розвиваються: боргові, технологічні і фінансові важелі тиску на сталий розвиток. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 10—16.

28. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 4—10.

References:

1. Thompson, E. (2021), "Economic Commission for Latin America and the Caribbean", available at: <http://www.cepal.org/publicaciones/xml/0/21540/lcg-2331.pdf> (Accessed 11 Jul 2022).

2. Kravis, I. (1970), "Trade as a handmaiden of growth: similarities between the nineteenth and twentieth centuries", *The Economic Journal*, vol. 80 (323), pp. 850—872.

3. Xuetong, Y. (2006), "The Rise of China and its Power Status", *Chinese Journal of International Politics*, vol. 1, pp. 5—33.

4. Leonard, M. (2012), *China 3.0*. European Council on Foreign Relations, London, UK.

5. Nye, J.S. (2033), *Understanding International Conflict: An Introduction to Theory and History*, Pearson Addison Wesley, New York, US.

6. Wacker, G. (2006), "China's Rise: The Return of Geopolitics?", available at: https://www.files.ethz.ch/isn/117698/2006_Chinas_Rise_E.pdf (Accessed 11 Jul 2022).

7. Mearsheimer, J. (2006), "China's Unpeaceful Rise", *Current History*, vol. 105 (690), pp. 160—162.

8. Godement, F. and Kratz, A. (2015), "Explaining China's foreign policy reset", available at: https://ecfr.eu/publication/explaining_chinas_foreign_policy_reset3001/ (Accessed 11 Jul 2022).

9. Reznikova, N. and Panchenko, V. (2022), *Minni polya mizhnarodnoyi ekonomichnoyi polityky: yak krayinam ne vtratyt zdatnist' do rozvytku* [Minefields of international economic policy: how countries do not lose their ability to develop], Agrarian Media Group, Kyiv, Ukraine.

10. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "Security and innovation levers of the economic strategy in asian countries: national instruments for gaining competitive advantages in the context of global transformations of the world system (the case of vietnam and india)", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8918> (Accessed 11 Jul 2022).

11. Reznikova, N., Zvarych, R. and Ivashchenko, O. (2019), "The expansionist imperatives and determinants of the international economic policy of china", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286> (Accessed 11 Jul 2022).

12. Reznikova N., Zvarych R. and Ivashchenko O. (2019), "Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7285> (Accessed 11 Jul 2022).

13. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "National peculiarities in implementing the policy of economic patriotism: vietnam and india in focus of study of the instruments for government stimulation of development, growth and security", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8829> (Accessed 11 Jul 2022).

14. Reznikova, N. (2021), *Ekonomichna kon'iunktura rozvynenykh krain* [Economic situation of developed countries], Agrarian Media Group, Kyiv, Ukraine.

15. Reznikova, N., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2021), "Impact of the rare earths market on the economic and energy security of states: prospects for the institutional regulation of resource confrontation and the innovative and technological potential of a competitive green economy", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9068> (Accessed 11 Jul 2022).

16. Reznikova, N., Ivashchenko, O. and Kurbala, N. (2020), "Tendencies in the development performance of small and medium-sized businesses and their impact on the economic conjuncture and competitiveness of developed countries", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 4—14.

17. Vidyakina, M. and Reznikova, N. (2013), "Determinants of crisis shocks: macroeconomic dimensions", *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky: u 3-kh chastynakh*, vol. 33, ch. II, pp. 96—101.

18. Reznikova, N. (2016), "Challenges of global macroeconomic interdependence", *Modern Science — Modern veda*, vol. 2, pp. 52—55.

19. Cintra, M. (2013), "A presenca da China na America Latina no Seculo XXI — suas estrategias e o impacto dessa relacao para paises e setores especificos", available at: <https://cutt.ly/vLIMi3j> (Accessed 11 Jul 2022).

20. Red ALC-CHINA (2021), "Monitor de la OFDI de China en AL y el Caribe", available at: <http://www.redalc-china.org/monitor/informacion-por-pais/busqueda-por-pais/80-america-latina-y-el-caribe> (Accessed 11 Jul 2022).

21. Horn, S., Reinhart, C. and Trebesch, C. (2021), "China's overseas lending", *Journal of International Economics*, [Online], vol. 133, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022-199621001197> (Accessed 11 Jul 2022).

22. Peters, E.D. (2021), "Monitor of Chinese OFDI in Latin America and t,he Caribbean 2021", available at: <https://dusselpeters.com/344.pdf> (Accessed 11 Jul 2022).

23. Panchenko, V., Reznikova, N. and Bulatova, O. (2020), "Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism", *International Economic Policy*, vol. 1—2 (32—33), pp. 49—79.

24. Reznikova, N. (2018), "Contractual relations in the strategies of integration of countries into global value chains", *Ekonomichnyy prostir*, vol. 137, pp. 33—46.

25. Estadoo (2018), "Investimento chinês na America Latina e recorde", available at: <https://economia.estadao.com.br/noticias/geral,investimento-chines-na-america-latina-e-recorde,70002258090> (Accessed 11 Jul 2022).

26. Wheeler, H. and Klitgaard, T. (2016), "The Turnaround in Private and Public Financial Outflows from China", *Liberty Street Economics*, [Online], available at: <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/2016/05/the-turnaround-in-private-and-public-financial-outflows-from-china/> (Accessed 11 Jul 2022).

27. Reznikova, N., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2021), "Influence of competition between infrastructure projects of the united states and china on the global economic environment and economic security of developing countries: debt, technological and financial levers of pressure on sustainable development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 10—16.

28. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "The development of industry 4.0 and digital economy in focus of the china-united states global technological and innovation rivalry", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 4—10.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2022 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

АГРОСВІТ
Науково-практичний журнал

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292